

คุณภาพการจัดการบริการทางคลินิก (Clinical Tracer of Quality)

โรงพยาบาล	วิทยาลัยแพทยศาสตร์กรุงเทพมหานครและวชิรพยาบาล
สาขา	บริบาลเภสัชกรรม เรื่อง การประเมินความเหมาะสมของการใช้ยา ปฏิชีวนะ
ผู้รับผิดชอบ	กลุ่มงานเภสัชกรรม หน่วยวิชาการเภสัชกรรม
วันที่	1 ตุลาคม 2549 – 30 กันยายน 2550

1. บริบท

การทบทวนหรือประเมินการสั่งใช้ยา (Drug Use Evaluation, DUE) จัดเป็นวิธีการหนึ่งที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนดให้แต่ละโรงพยาบาลดำเนินการเพื่อให้เกิดความคุ้มค่าในการใช้ยาสำหรับยาในกลุ่มปฏิชีวนะ จัดเป็นยาที่มีความพิเศษจากยาในกลุ่มอื่น ๆ คือ นอกเหนือจากความคุ้มค่าในการใช้ยาแล้ว หากมีการใช้ยาเกินจำเป็น หรือใช้อย่างไม่เหมาะสม จะส่งผลให้เกิดเชื้อดื้อยา ซึ่งจัดเป็นปัญหาระดับชาติ และสร้างความยุ่งยากในการเลือกใช้ยากับการติดเชื้อที่รุนแรงในอนาคตได้

ประเด็นสำคัญในการประเมินความเหมาะสมของการสั่งใช้ยาปฏิชีวนะ เช่น

- ความเหมาะสมด้านข้อบ่งใช้ คือ การเลือกใช้แบบ empiric therapy หรือ การใช้แบบ specific therapy
- ความเหมาะสมในด้านขนาดยาที่ใช้สำหรับผู้ป่วยแต่ละราย
- ความเหมาะสมด้านระยะเวลาในการใช้ยา (course of treatment)

สำหรับผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษานในหอผู้ป่วยหนัก (Intensive Care Unit, ICU) นั้น ส่วนใหญ่การใช้ยาปฏิชีวนะ จะเป็นลักษณะ specific therapy คือ ใช้ยาตามผลการเพาะเชื้อ และผลการทดสอบความไวของเชื้อ ดังนั้น ประเด็นสำคัญในการทบทวนความเหมาะสมของการสั่งใช้ยาปฏิชีวนะสำหรับผู้ป่วยใน ICU มักเป็นเรื่องขนาดยาสำหรับผู้ป่วยแต่ละราย เนื่องจากผู้ป่วยส่วนใหญ่อยู่ในภาวะวิกฤต เป็นผู้สูงอายุ และมีโรคซับซ้อน มีการทำงานของตับ และ / หรือ ไตบกพร่อง ซึ่งจำเป็นต้องปรับลดขนาดยา ทั้งนี้เพื่อป้องกันผลอันไม่พึงประสงค์จากยาและเกิดความคุ้มค่าในการใช้ยาในขนาดที่เหมาะสม

2. ประเด็นสำคัญ / ความเสี่ยง

- 2.1 การใช้ยาในขนาดที่สูงเกินไปในผู้ป่วยที่มีภาวะไต และ/หรือ ดับบกพร่อง อาจทำให้เกิดเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์จากการใช้ยาได้
- 2.2 การใช้ยาในขนาดที่สูงเกินไป ทำให้ค่ารักษาพยาบาลเพิ่มขึ้นโดยไม่จำเป็น

3. เครื่องชี้วัดสำคัญและผลลัพธ์

- 3.1 เกณฑ์การติดตามการใช้ยาในกลุ่มปฏิชีวนะ ในผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาในหออภิบาลผู้ป่วยหนัก 3 หอ มีจำนวนผู้ป่วยทั้งหมด 105 ราย
- 3.2 เกณฑ์การประสานงานและปรึกษาแพทย์เรื่องความไม่เหมาะสมของการใช้ยา 91 ครั้ง และแพทย์ยอมรับคำแนะนำจำนวน 55 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 60.44
- 3.3 พบประเภทของความไม่เหมาะสมของการใช้ยา ชนิดที่ควรมีการปรับลดขนาดยาปฏิชีวนะ ในผู้ป่วยจำนวน 52 ราย ซึ่งแพทย์ยอมรับคำแนะนำของเภสัชกร และมีการปรับเปลี่ยนขนาดยาในผู้ป่วย จำนวน 18 ราย คิดเป็นร้อยละ 34.62
- 3.4 คำนวณมูลค่ายาที่ลดลงจากการปรับเปลี่ยนขนาดยา (คำนวณจากมูลค่ายาที่ไม่มีการปรับลดขนาดยา ลบด้วยมูลค่ายาที่มีการปรับลดขนาดยาตามคำแนะนำของเภสัชกร) คิดเป็น 110,383 บาท (หนึ่งแสนหนึ่งหมื่นสามร้อยแปดสิบสามบาท)

4. กระบวนการเพื่อให้ได้คุณภาพ / วิธีดำเนินการ

- 4.1 คณะกรรมการควบคุมโรคติดเชื้อ (ประกอบด้วยแพทย์ เภสัชกร พยาบาล) กำหนดรายการยาปฏิชีวนะที่ต้องประเมินความเหมาะสม พร้อมทั้งกำหนดแบบบันทึกประกอบการสั่งใช้ยา (Drug Use Evaluation form, DUE form)
- 4.2 เภสัชกรกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ป่วยที่ดูแล คือ
 - 4.2.1 ผู้ป่วยที่ได้รับยาในกลุ่ม carbapenem ได้แก่ imipenem/cilastatin, meropenem, ertapenem
 - 4.2.2 เข้ารับการรักษาในหออภิบาลผู้ป่วยหนัก 3 หอ คือ หออภิบาลผู้ป่วยหนักอายุรกรรม หออภิบาลผู้ป่วยหนักหัวใจ หออภิบาลผู้ป่วยหนักเวชศาสตร์ฉุกเฉิน
- 4.3 เมื่อแพทย์สั่งลงนามสั่งใช้ยาในกลุ่ม carbapenem และส่งใบ DUE ไปที่กลุ่มงานเภสัชกรรม
- 4.4 เภสัชกรติดตามการใช้ยาในผู้ป่วยกลุ่มดังกล่าว โดยประเมินความเหมาะสมของการสั่งใช้ยาปฏิชีวนะ เกี่ยวกับ ข้อบ่งใช้ ขนาดยาที่ใช้สำหรับผู้ป่วยแต่ละราย

- 4.5 บันทึกข้อมูลเรื่องการประสานงานกับแพทย์เมื่อพบความไม่เหมาะสมของข้อบ่งชี้ ขนาดยา โดยรวบรวมสถิติเกี่ยวกับ
 - 4.5.1 จำนวนครั้งที่มีการประสานงานกับแพทย์เมื่อพบปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยากลุ่มดังกล่าว
 - 4.5.2 จำนวนครั้งที่แพทย์ปรับเปลี่ยนตามคำแนะนำของเภสัชกร
 - 4.5.3 จำนวนยาและมูลค่าที่ผู้ป่วยใช้ทั้งหมด
- 4.6 คำนวณมูลค่ายาในกรณีที่มีการปรับลดขนาดยาปฏิชีวนะในผู้ป่วยที่มีภาวะไต และ / หรือ ตับบกพร่อง โดยคำนวณจากวันที่มีการปรับเปลี่ยนขนาดยา จนถึงครั้งสุดท้ายที่มีการใช้ยา ของผู้ป่วยแต่ละราย เทียบกับมูลค่ายาที่คาดว่าจะใช้ ต่อไปโดยไม่มีการปรับเปลี่ยนขนาดยา
- 4.7 คำนวณร้อยละของการยอมรับและมีการปรับเปลี่ยนการใช้ยาตามคำแนะนำของเภสัชกร เทียบกับจำนวนครั้งที่ทั้งหมดที่มีการประสานงาน

5. แผนการพัฒนา

- 5.1 สื่อสารกับคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพและความเสี่ยงของทุกภาควิชาเพื่อให้เกิดความตระหนักในการปรับขนาดยาปฏิชีวนะในผู้ป่วยที่มีการทำงานของไต และ / หรือ ตับบกพร่อง
- 5.2 คณะกรรมการป้องกันและควบคุมโรคติดเชื้อควรมีการจัดทำ clinical practice guideline สำหรับการใช้อยาปฏิชีวนะเพื่อการป้องกันการติดเชื้อก่อนที่ผู้ป่วยเข้ารับการผ่าตัดประเภทต่าง ๆ